

ОГЛЯД ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА I ПІВРІЧЧЯ 2013 РОКУ

На сьогодні фармацевтичний ринок України є другим за обсягами серед країн СНД після Росії (Україна займає близько 15% ринку СНД). Український ринок включає виробництво лікарських засобів і виробів медичного призначення, оптовий і роздрібний продаж продукції через аптечні мережі, спеціалізоване зберігання, дистрибуцію, експорт та імпорт продукції.

Вітчизняний ринок сформований госпітальним і роздрібним сегментами. Роздрібний сегмент представлений, насамперед, аптечними мережами. У загальному обсязі продажів лікарських препаратів найбільша питома вага за підсумками I півріччя 2013 року, як і у минулі періоди, приходить на м. Київ, Донецьку, Харківську, Дніпропетровську, Одеську області, а також АР Крим. У розрізі цінових сегментів на низький та середній сегменти традиційно припадало близько 90% загального обсягу реалізації (у натуральному вимірі), що є характерним для країн з низьким рівнем розвитку медицини, зокрема системи діагностики, медичного страхування тощо.

Також для динаміки продажів лікарських засобів характерним є вплив сезонного фактору коливання попиту з боку населення, а саме: збільшення продажів лікарських засобів спостерігається у кінці III та протягом IV кварталів, що частково пов'язано із щорічним загостренням захворювань грипом, РВІ, іншими захворюваннями.

Протягом останніх років фармринки України у цілому характеризувалися стабільними темпами зростання (у середньому на 15-20% щорічно), проте у 2010-2011 рр. спостерігалось несуттєве уповільнення цієї динаміки. При цьому слід зазначити, що рівень споживання лікарських засобів на душу населення в Україні залишається досить низьким у порівнянні з європейськими країнами (витрати на медичні препарати займають 4-5 місце у загальній структурі витрат домогосподарств України - близько 60 дол. США на рік).

Загальний обсяг фармацевтичного ринку України за результатами I півріччя 2013 року склав 17,2 млрд. грн., що на 15,0 в.п. перевищує результати перших шести місяців 2012 року. При цьому, у натуральному вимірі обсяг ринку становив 984 млн. умовних упаковок, що на 4,8 в.п. перевищує аналогічний показник I півріччя 2012 року, тобто спостерігається подальше збереження позитивної тенденції помірному росту обсягів продажів в Україні (Рисунок 1).

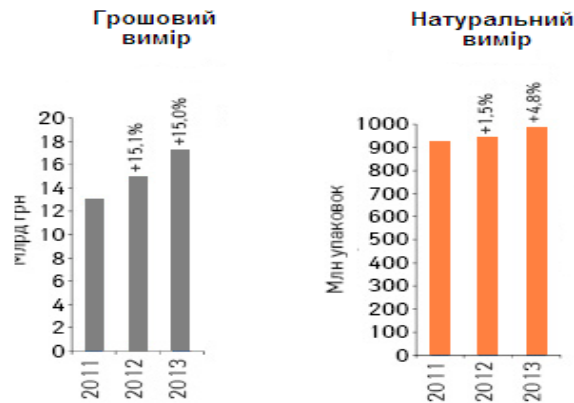

Рисунок 1. Динаміка розвитку фармацевтичного ринку України за I півріччя 2011-2013 рр.

Джерело: дані Компанії SMD (Support in Market Development) та Аналітичного порталу apteka.ua

Необхідно зазначити, що у 2012 році основним чинником позитивної динаміки, разом з традиційною інфляційною складовою, виступав фактор заміщення (тобто несуттєве переміщення попиту у середній та високий цінові сегменти). У I півріччі 2013 року позитивна динаміка ринку насамперед була забезпечена інфляційною складовою.

На госпітальний сегмент ринку приходиться не більше 10% від загального обсягу продажів в Україні. Необхідно зазначити, що госпітальний сегмент залишається досить чутливим до стану виконання державних цільових програм розвитку та підтримки системи охорони здоров'я.

У загальному обсязі продажів фармацевтичної продукції в Україні за результатами перших шести місяців 2013 року (у натуральному вимірі) на лікарські засоби традиційно приходилось 63-65%%, на вироби медичного призначення – 31%, решта – на косметичну продукцію та дієтичні добавки. За період, що аналізувався, істотних змін у структурі ринку (у розрізі вітчизняних та іноземних лікарських засобів) не відбувалось. Так, питома вага українських препаратів у натуральному вимірі становила 60-65%% (один з найбільших показників серед країн СНД). При цьому, у грошовому вимірі на українську продукцію приходилось 30-34%% загальних продажів. Слід зазначити, що протягом останніх декількох років спостерігається поступове зростання питомої ваги української продукції у структурі продажів у грошовому вимірі.

Поточна ринкова ситуація в Україні ідентична основним трендам, які спостерігаються на фармацевтичному ринку країн СНД. Так, продажі лікарських засобів у Росії за підсумками I півріччя 2013 року зросли на 12-13%% у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року (за даними аналітичної компанії «IMS Health», Росія). У ТОП-5 найбільших компаній за часткою ринку країн СНД увійшли такі компанії, як: Novartis, Sanofi, Berlin Chemie, Takeda, Gedeon Richter.

У 2011-2012 рр. та I півріччі 2013 року український фармацевтичний ринок залишався залежним від імпорتنних поставок як основної сировини для виробництва, так і готової продукції. Протягом півріччя, що аналізувалось, на відміну від 2012 року, спостерігалось скорочення обсягів імпорту фармацевтичної продукції в Україну, що частково було пов'язано з деякими законодавчими нововведеннями, які регулюють

імпортні операції. Основними імпортерами залишаються такі країни, як: Німеччина, Індія, Франція, Угорщина, Італія, Словенія та інші країни.

За даними Державної служби статистики України, за результатами перших шести місяців 2013 року імпорт фармацевтичної продукції в Україну становив близько 1,3 млрд. дол. США, що становило лише 97% від результатів I півріччя 2012 року. На ТОП-10 країн, які поставляють фармацевтичну продукцію в Україну, приходилось близько 70% всього імпорту (у натуральному та грошовому вимірах).

За підсумками I півріччя 2013 року найбільшими дистриб'юторами у сегменті імпорту фармацевтичної продукції в Україну залишались наступні компанії: ТОВ «БадМ», ТОВ СП «Оптіма-Фарм» Лтд, ПАТ «Альба Україна», ТОВ «Фра-М», ТОВ «Вента ЛТД» (на п'ять найбільших імпортерів приходилось більше 90% загального обсягу імпорту). Основними іноземними компаніями-виробниками, продукція яких представлена на українському ринку, як і у минулі періоди, залишаються: «Berlin-Chemie/Menarini Group» (Німеччина), «KRKA» (Словенія), «Sanofi-aventis» (Франція) «Gedeon Richter» (Угорщина), «Sandoz» (Швейцарія), «GlaxoSmithKline» (Великобританія) та інші компанії.

Найбільшими українськими підприємствами-виробниками є: «Фармак», «Борщагівський ХФЗ», «Артеріум» («Київмедпрепарат», «Галичфарм»), «Стірол», «Дарниця», «Здоров'я», «Лекхім» тощо. На частку п'яти основних компаній-виробників припадає більше 50% виробленої у країні продукції.

Протягом останніх років українські підприємства-виробники продовжували збільшувати обсяги експортних поставок готової продукції. Так, за підсумками I півріччя 2013 року експорт готових лікарських засобів вітчизняного виробництва склав близько 105 млн. дол. США (+10,6% у порівнянні з I півріччям 2012 року).

Географія експортних поставок традиційно представлена переважно країнами СНД (Узбекистан, Росія, Казахстан, Білорусь, Азербайджан). Концентрація експорту фармацевтичної продукції українського виробництва до країн СНД пов'язана з дією жорсткої системи контролю якості продукції на європейських ринках, а також з необхідністю наявності у виробників відповідних GMP сертифікатів. Найбільшими українськими виробниками, які експортують свою продукцію, залишаються такі компанії, як: ПАТ «Фармак», Корпорація «Артеріум», Корпорація «Здоров'я», ПАТ НВЦ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», Фармацевтична компанія «Дарниця» та інші виробники.

Дослідження рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» свідчать, що структура сировинної бази українських підприємств-виробників, як і у минулі роки, залишається поки що залежною від імпортних поставок основної сировини та матеріалів (що прив'язує як структуру собівартості, так і рівень відпускних цін до коливань курсу національної валюти відносно долара та євро). При цьому, сировина та матеріали українського виробництва представлені насамперед допоміжними матеріалами.

З основних тенденцій розвитку фармацевтичного ринку України необхідно також відзначити збільшення українськими підприємствами у структурі виробництва частки лікарських засобів, які відносяться до групи препаратів з більшою доданою вартістю (у т.ч. препарати-джеренерики), що було зумовлено частковим переміщенням попиту у

середній та високий цінові сегменти, що у свою чергу сприяло зростанню середньозваженої вартості однієї упаковки лікарських засобів у I півріччі 2013 року (на 9-10% у порівнянні з I півріччям 2012 року).

Окремі аспекти державного регулювання фармацевтичного ринку України

У цілому слід зазначити, що протягом 2012 року та I півріччя 2013 року спостерігалось істотне посилення державного регулювання та контролю за діяльністю українського фармацевтичного ринку, що вже у короткостроковій перспективі може призвести до зниження рентабельності виробництва та загострення дефіциту обігових коштів підприємств-виробників.

Нижче наведена стисла характеристика деяких нормативно-законодавчих актів, які безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність фармацевтичних компаній в Україні.

1. З 1 березня 2013 року набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо ліцензування імпорту лікарських засобів та визначення терміна «активний фармацевтичний інгредієнт» від 04.07.2012 р. № 5038-IV. Згідно з відповідними нормами закону лікарські засоби можуть ввозитися на територію країни тільки за наявності ліцензії на імпорт, яка видається імпортеру у порядку, встановленому законодавством. За даними профільного міністерства з 1 березня по 1 грудня 2013 року порядок отримання ліцензії має заявний характер, що сприятиме запобіганню виникнення дефіциту іноземних лікарських засобів окремих груп на внутрішньому ринку.

2. Згідно з Постановою КМУ від 08.08.2012 р. № 793 (зі змінами та доповненнями) з 15 лютого 2013 року фармацевтичні препарати не можуть бути імпортовані в Україну без підтвердження відповідності умов їх виробництва вимогам належної виробничої практики (GMP). Введення в дію Постанови профільне міністерство пояснює необхідністю захисту населення від неякісної продукції (у т.ч. виробленої у країнах Південно-Східної Азії).

Як і прогнозувалось агентством раніше, вищевказані зміни у законодавчому регулюванні фармацевтичного ринку вже у короткостроковій перспективі обумовили скорочення імпорту окремих груп закордонних препаратів, які користуються значним попитом на внутрішньому ринку. Крім того, на сьогодні система охорони здоров'я України характеризується вкрай низьким рівнем державного забезпечення населення лікарськими засобами (у т.ч. власного виробництва). Якщо у розвинутих європейських країнах частка державного забезпечення становить 60-80%, то в Україні лише 10-15%, таким чином подальша дія вищезазначеної постанови може призвести до загострення дефіциту на деякі види препаратів (зокрема на ті, які на сьогодні не мають аналогів на внутрішньому ринку).

3. У серпні 2012 року уряд підписав з провідними українськими виробниками «Меморандум порозуміння» щодо зниження цін на окремі групи лікарських засобів, а також розширив перелік лікарських засобів, ціни на які регулює держава. До загального списку було додано ще 55 препаратів, тобто на сьогодні загальний перелік становить 270 найменувань. У відповідності до вищезазначених нормативних актів виробники були вимушені встановлювати граничні оптово-збутові надбавки на рівні не вище 25% від вартості закупки, для роздрібної торгівлі – не вище 12%.

Крім того, у травні 2013 року профільне Міністерство підготувало відповідний законопроект щодо розширення вищезазначеного переліку лікарських засобів (до якого включено у т.ч. лікарські засоби для хворих на діабет).

4. Постановою КМУ від 25.05.2012 р. №340 «Про реалізацію пілотного проекту щодо запровадження державного регулювання цін на лікарські засоби для лікування осіб з гіпертонічною хворобою» уряд планує впровадити систему реімбурсації (часткового відшкодування вартості лікарських засобів) за рахунок державних коштів з одночасним обов'язковим зниженням з боку виробників граничних оптово-відпускних цін на відповідні групи препаратів.

Пілотний проект фактично запрацював у II півріччі 2012 року. На I етапі впровадження було знижено ціни на препарати для лікування гіпертонічної хвороби шляхом встановлення їх граничного рівня. Відповідно у перші місяці спостерігалась позитивна динаміка збільшення споживання препаратів, включених до проекту, проте більш помітне зростання продажів відбулось наприкінці 2012 року, коли запрацювала система часткового відшкодування їх вартості державою.

На часткове відшкодування вартості препаратів, включених до Пілотного проекту, з Державного бюджету на 2013 рік передбачено 191,6 млн. грн. Згідно з даними профільного Міністерства, станом на 19.07.2013 р. у вигляді субвенцій регіонами було отримано 83,5 млн. грн., з яких фактично було освоєно лише 23,5 млн. грн. Таким чином загальний рівень освоєння виділених коштів у регіонах України склав 12,3%.

На сьогодні, для забезпечення більш ефективного функціонування пілотного проекту необхідні: розробка і впровадження критеріїв включення до списку препаратів, вартість яких повинна повністю або частково відшкодовуватися державою; вдосконалення методики розрахунку граничних рівнів оптово-відпускних цін на препарати, які включені у пілотний проект; розширення переліку лікарських засобів, на які буде поширюватися відшкодування вартості. На сьогодні профільне міністерство підготувало проект Постанови КМУ щодо вдосконалення вищезазначеного пілотного проекту.

5. Протягом 2012 року та I півріччя 2013 року Уряд продовжував впроваджувати програму з поступової ліквідації аптечних кіосків в Україні. Основною мотивацією уряд відзначає значну кількість порушень законодавчих норм у роботі саме аптечних кіосків. З іншого боку, закриття аптечних кіосків може знизити рівень доступності лікарських засобів для населення, насамперед у невеликих містах та селах. Проте, у I півріччі 2013 року скорочення кількості кіосків не чинило негативного впливу на загальну динаміку продажів, у зв'язку з тим, що скорочення було компенсовано розширенням аптечної мережі у країні.

6. Наказом профільного Міністерства від 27.12.2012 за №1130 було затверджено Порядок проведення підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам GMP. Порядок було розроблено у рамках дії Закону України «Про лікарські засоби», а також з урахуванням вимог директив Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу.

7. Уряд Російської Федерації може у короткостроковій перспективі ввести обмеження щодо державних закупівель лікарських засобів закордонного виробництва з

метою стимулювання національного фармацевтичного виробництва (за даними Міжнародного ділового центру «Росія у СОТ»). На думку агентства введення протекціоністських заходів з боку Росії може негативно вплинути на показники діяльності найбільших виробників країн СНД (у т.ч. України), що обумовлено тим, що Росія є достатньо ємним ринком збуту для вищевказаних підприємств.

Профілі основних гравців фармацевтичного ринку України

На сьогодні промислове виробництво фармацевтичної продукції в Україні здійснюють близько 120 підприємств. Найбільшими українськими підприємствами-виробниками є:

ПАТ «Київмедпрепарат» є учасником Корпорації «Артеріум», яка є однією з найбільших фармацевтичних компаній України. Номенклатура продукції компанії становить понад 80 найменувань препаратів практично всіх фармакотерапевтичних груп. Підприємство реалізує продукцію як на території України, так і експортує до країн СНД.

ПАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ» є одним з найбільших підприємств України з виробництва та реалізації готових лікарських засобів (таблетки, сиропи, мазі, гелі, креми, антибіотики у капсулах, стерильні антибіотики та інше). На сучасному етапі свого розвитку завод випускає понад 100 найменувань лікарських засобів, з яких близько 50 раніше у країні не вироблялися. У складі підприємства є чотири лабораторії, також на підприємстві функціонує власний науково-дослідний центр, який займається розробкою та впровадженням нових лікарських засобів. ПАТ НВЦ «БХФЗ» стало першим в Україні фармацевтичним підприємством, яке повністю впровадило європейські стандарти в області якості, дистрибуції та екологічного менеджменту.

ПАТ «Фармак» входить у першу п'ятірку виробників лікарських засобів в Україні. Близько 15% виготовленої продукції експортується до Росії, країн СНД, Балтії, Болгарії, Польщі. Номенклатура нараховує близько 150 найменувань. ПАТ «Фармак» успішно співпрацювало з «Елі Ліллі» щодо виробництва рекомбінантного інсуліну під назвою «Фармасулін», що дозволило забезпечити хворих на цукровий діабет генно-інженерним інсуліном. У кінці 2003 року «Елі Ліллі» передало ПАТ «Фармак» ліцензійну технологію на повний цикл виробництва цього препарату.

ПАТ «Дарниця» – компанія, яка існує на вітчизняному ринку більше ніж 70 років та є одним з найбільших виробників лікарських препаратів. Підприємство має досить широкий асортимент продукції, який налічує понад 250 найменувань, значні виробничі потужності та потужну систему просування продукції.

ТОВ «ФК «Здоров'я» входить у першу п'ятірку українських виробників лікарських засобів. На сьогодні асортимент продукції компанії налічує більш ніж 260 найменувань лікарських засобів практично всіх фармакотерапевтичних груп препаратів.

Характеристика основних чинників, які обумовлюють подальший розвиток ринку

На думку рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» у 2013 році на фармацевтичному ринку України спостерігається збереження та поступове зростання обсягу ринку, причому як у грошовому, так і у натуральному вимірах. Крім того, позитивну динаміку буде забезпечено збереженням потенціалу розвитку ринку, що обумовлено недостатнім рівнем споживання лікарських засобів на душу населення (у порівнянні з країнами Європи), а також низькою еластичністю попиту на лікарські засоби.

Як і раніше агентство прогнозує у середньостроковому періоді подальше посилення державного регулювання та контролю фармацевтичної галузі України. Урядом вже у поточному році розглядається можливість перегляду низки податкових пільг. Зокрема відповідний законопроект (від 02.07.2013 р. № 2475) передбачає введення ставки ПДВ на рівні 5-7% на лікарські засоби та вироби медичного призначення.

Рейтингове агентство очікує, що у поточному році українські фармацевтичні компанії можуть зіштовхнутися з аналогічними проблемами, які були характерні для 2009-2012 рр., а саме: високою вартістю кредитних та інвестиційних ресурсів, які необхідні для реалізації проектів розвитку та розширення виробничих потужностей, що на тлі посилення конкуренції на ринку може призвести до загострення дефіциту обігових коштів фармацевтичних підприємств.

До основних ризиків, які у короткостроковий період можуть обмежувати розвиток українських підприємств-виробників, слід також віднести: посилення конкуренції з боку іноземних компаній; подальше зростання собівартості та здорожчення виробничого процесу у цілому; необхідність здійснення значних капіталовкладень; збільшення податкового навантаження, проблеми, пов'язані зі своєчасним відшкодуванням ПДВ тощо.

Огляд підготував:

Олексій ЧОРНОРОТОВ, начальник відділу корпоративних рейтингів агентства «Кредит-Рейтинг»

Наведені в документі думки висловлені з урахуванням ситуації на дату виходу матеріалу. Компанія залишає за собою право вносити або не вносити в цей матеріал зміни без попереднього повідомлення. Документ носить виключно ознайомлювальний характер; він не є пропозицією або порадою з купівлі або продажу цінних паперів і не повинен розглядатися як рекомендація подібного роду дій. Приведена інформація і думки складені на основі публічних джерел, які визнані надійними, проте за достовірність наданої інформації ТОВ «Кредит-Рейтинг» відповідальності не несе. Зважаючи на вищесказане, не слід покладатися виключно на зміст цього документу замість проведення незалежного аналізу. Компанія та її співробітники не несуть відповідальності за використання цієї інформації, за прямий або непрямий збиток, що настав внаслідок використання цієї інформації, а також за її достовірність.

Поширення, копіювання і зміна матеріалів Компанії не допускається без отримання попередньої письмової згоди Компанії. Додаткова інформація надається на підставі запиту.

© 2013 ТОВ «Кредит-Рейтинг». Усі права захищено.